

**Куфтирєв
Павло Вячеславович**

керуючий партнер АО GRECO,
кандидат юридичних наук

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 23.11.2021)
2. Рішення Конституційного Суду від 28.11.2013 по справі № 12-рп/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-13#Text> (дата звернення: 23.11.2021)
3. Постанова Верховного Суду від 06.07.2018 по справі № 922/2513/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76208878> (дата звернення: 23.11.2021)
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2018 по справі № 910/8122/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977479> (дата звернення: 23.11.2021)
5. Постанова Великої Палати Верховного суду від 15.06.2021 по справі № 904/6125/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235823> (дата звернення: 23.11.2021)
6. Urgenda Foundation v. State of the Netherlands. URL: https://climate-laws.org/geographies/netherlands/litigation_cases/urgenda-foundation-v-state-of-the-netherlands (дата звернення: 23.11.2021)
7. Greenpeace et al v. Spain. URL: https://climate-laws.org/geographies/spain/litigation_cases/greenpeace-et-al-v-spain (дата звернення: 23.11.2021)
8. Friends of the Earth et al. v. Total. URL: https://climate-laws.org/geographies/france/litigation_cases/friends-of-the-earth-et-al-v-total (дата звернення: 23.11.2021)
9. The end of Europe's biggest coal plant. URL: <https://www.clientearth.org/latest/latest-updates/news/challenging-poland-s-flagship-coal-plant/> (дата звернення: 23.11.2021)

**ПРАВО ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА
ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ ЕКОЛОГІЧНИХ
ПРАВ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО
ДОСВІДУ**

На сьогодні, у всьому світі, у тому числі в Україні, стан довкілля неухильно погіршується. Кожного дня ми втрачаємо показники якості повітря і води, змінюється клімат, зникають види тваринного і рослинного світу, знеліснення, погіршення здоров'я населення через забруднення навколишнього середовища, і це не вичерпний перелік щоденних втрат. Конституцією України у статті 50 гарантоване право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Питанням дослідження захисту екологічних прав та забезпеченню екологічної безпеки були присвячені наукові праці багатьох українських вчених, зокрема, Н. Кобецької, М. Краснової, О. Колбасова та інших, а науковий діяч Л. Брославський досліджував питання використання механізмів громадянського суспільства у сфері охорони навколишнього середовища. Важливим аспектом участі громадськості у вирішенні питань екологічної безпеки, є звернення неурядових громадських організацій до суду за захистом екологічних прав.

Основним міжнародним документом, який закріпив зобов'язання держав надати доступ громадськості до правосуддя з питань, що стосуються довкілля та визначив процесуальні механізми реалізації є Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (далі – Орхуська конвенція), що набрала чинності в Україні 30.10.2001. Ратифікуючи Орхуську конвенцію, Україна взяла на себе зобов'язання щодо надання права громадським організаціям звертатися з відповідними позовами до суду задля захисту екологічних прав окремих громадян та суспільства в цілому.

Так, відповідно до п. 5 ст. 2 Орхуської конвенції, «зацікавлена громадськість» означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив, процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей даного визначення недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість [1]. А у ч. 3 ст. 9 Орхуської конвенції закріплене право громадськості, в тому числі громадських організацій, на звернення до суду для оскарження дій чи бездіяльності державних органів, які порушують вимоги законодавства [1].

В цивільно-процесуальному кодексі України (ст. 4, ст. 56) наявні положення, які передбачають право у випадках, встановлених законом, звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», громадські організації в галузі охорони навколишнього природного середовища мають право подавати до суду позови про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. У рішенні Конституційного Суду від 28.11.2013 № 12-рп/2013 зазначено, що громадська організація може захищати в суді особисті немайнові

та майнові права як своїх членів, так і права та охоронювані законом інтереси інших осіб, які звернулися до неї за таким захистом [2];

Таким чином, Орхуською конвенцією та законодавством України екологічним громадським організаціям надано право звертатися до суду за захистом та відновленням екологічних прав своїх членів та/або будь-яких інших осіб.

Наразі, в Україні вже існує певна судова практика щодо права громадської організації звертатися до суду з такими позовами:

- постанова Верховного Суду від 06.07.2018 по справі № 922/2513/17 містить висновок про можливість звернення громадської організації до суду із метою стягнення шкоди, заподіяної доквіллю в результаті незаконної господарської діяльності [3];

- відповідно до постанови Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2018 в справі № 910/8122/17 природоохоронна організація має право на представництво в суді екологічних інтересів суспільства й окремих його членів, а також може фактично реалізувати повноваження органів державної влади із питань, які стосуються доквілля [4];

- постанова Великої Палати Верховного суду від 15.06.2021 по справі № 904/6125/20, в якій зроблено правовий висновок про наявність у природоохоронних організацій повноважень на захист суді порушених екологічних прав своїх членів, в тому числі шляхом стягнення заподіяної таким членам шкоди, а також визначено питання суб'єктного складу сторін та юрисдикції у групових екологічних позовах, ініційованих громадськими організаціями [5].

Наявність такої позитивної судової практики підтверджує прагнення України до імплементації у національну систему механізмів судового захисту екологічних прав, які існують у європейських країнах.

На сьогодні, по всьому світу неурядові громадські організації об'єднують тисячі людей та успішно звертаються з екологічними позовами задля збереження стану флори, фауни, якості повітря, води, ґрунту, здоров'я людей, зменшення зміни клімату тощо.

Для прикладу:

- за позовом неурядової фундації «Urgenda», 20.12.2019 Верховний суд Нідерландів прийшов до висновку, що Нідерланди, як держава, має зобов'язання перед своїми громадянами, вжити заходів щодо скорочення викидів парникових газів до кінця 2020 року щонайменше на 25 % порівняно із 1990 роком [6];

- У вересні 2020 року три іспанські неурядові організації – “Greenpeace Spain”, “Oxfam Intermón” та “Ecologistas en Acción” – порушили справу проти уряду Іспанії щодо відсутності ефективних заходів, спрямованих на протидію зміні клімату [7];

- 01.04.2021 Адміністративний суд Марселя частково задовольнив позов неурядової громадської організації «Friends of the Earth» та анулював дозвіл Total на експлуатацію заводу з переробки біоочищення у Франції та доручив компанії вивчити вплив імпорту пальмової олії на клімат [8];

- неурядова організація ClientEarth звернулася до суду щодо закриття найбільшої вугільної електростанції в ЄС – Білчатів (Польща), в результаті чого, польська влада у 2021 році оголосила, що станція почне згортати виробництво [9];

- 31.08.2021 суд задовольнив позов чотирьох неурядових громадських організацій щодо призупинення процедури видачі дозволів вугільної електростанції Nova Seival, яка у разі затвердження стане найбільшою вугільною електростанцією у Бразилії, до усунення порушень впливу на навколишнє середовище [10];

- за позовом неурядової організації “L’Affaire du Siècle” 14 жовтня 2021 року Адміністративний суд Парижа визнав юридичну відповідальність французької держави за її внесок у кліматичну кризу та зобов'язав вжити заходів щодо скорочення викидів парникових газів [11].

Наведена міжнародна судова практика демонструє, яку важливу роль у світі відіграють громадські організації у боротьбі за безпечне навколишнє середовище.

Україна, в свою чергу, має використовувати відповідний позитивний досвід, як у судових спорах з захисту екологічних прав, так і у запровадженні дієвих процесуальних механізмів та змін у національному законодавстві.

Права людини – це фундамент нашої цивілізації [12], а отже звернення громадськості через неурядові громадські організації за судовим захистом є перспективним напрямком та дієвим механізмом у відновленні порушених екологічних прав.